

Q. B. V. D. O. M.

DISCURSUS PHYSIOLOGICUS,
De
PRIMARIIS ANIMÆ
RATIONALIS FACULTATIBUS,
INTELLECTU ET VO-
LUNTATE;

Quem,

MAXIMO JEHOVA FAVENTE,
Consensu & approbatione Amplissima Facult. Phil.
In Regiâ Academiâ Aboënsi,

SUB PRÆSIDIO

Plurimum Reverendi & Præcellentissimi VIRI,

DN. M. PETRI LAURBECCHI,
Poëtios Professoris ordinarii celeberrimi, Pastoris
in Dijsis/ Præceptoris & Promotoris jugiter
observandi,

Pro honoribus & Privilégii Magisterii obtinendis, publica placita
deque ouïñore submittit

MAGNUS JOH. FIORINUS, Smol.
Reg. Stipendiarius.

In Auditorio Maximo, ad diem 3. Septemb: horis ab octavâ
matutinis Anni M. DC. LXXXI.

Excusus à Joh. WALDIO, Reg. Univ. Ab. Typogr.

Reverendissimo ac Amplissimo DOMINO,

DN. M. JONÆ SCARINIO,

Inclitæ Dioecesis Wex: Episcopo longè dignissimo,
Consistorii Ecclesiastici Præsidi gravissimo, Regiique ibidem
Gymnasi & Scholarum in dictâ Dioecesi Inspectorî accura-
tissimo, in Christo Patri & Patrono magno, humillimâ
animi reverentiâ æternum suspicioendo :

Pariter

Admodum Reverendo & Praclarissimo Domino,

DN. M. JONÆ ZEPHYRINO, Civitatis Wex:

Pastori longè vigilantissimo, Consistorii Seniori, & Dio-
cesios Archipræposito meritissimo, Mecenati qvâvis ob-
servantia submissè colendo :

Sicut &

Perquam Reverendus, Clarissimique Viris ac Dominis;

DN. M. PETRO PLATINO, in Gymn. Wex:

S. S. Theologiæ Lectori primario, Consistorii Adiessori
laudatissimo, promotori iudubitatisissimo :

DN. M. ANDREÆ LITHOMANNO,

In Gymn. Wex. itidem S. S. Theol. Lectori, & Consistorii
Assessori dexterissimo, fautori benignissimo :

DN. M. ENEVALDO WIDBECCHIO,

In Gymn. Wex: Physices & Log. Lectori, & Consistorii
Assessori solertissimo, Evergetæ multum honorando :

Nec non reliquæ,

Reverendis & Clarissimis VIRIS, in prædictâ pa-
læstrâ Literariâ LECTORIBUS ingeniosissimis & soler-
tissimis, fautoribus & benefactoribus, honoris & obser-
vantiae cultu prosequendis :

SALUTEM ET INCOLUMITATEM!

Articulam quandam admirandæ suæ potentie
& Majestatis, Reverendissime Praeful, & Promotores
optimi, in hominis, nobilis illius creaturæ atque to-
tius mundi Epitomes, creatione, ostendere voluit sa-
pientissimus mundi architectus. Conjunxit spiritum
cum corpore, mortale cum immortali, divinum cum humano.
Inter septem mundi miracula habetur Regia Cyri à Menone extructa.
domus quidem olim augusta, ast in comparatione hujus structuræ val-
de exigua. Partes en. ejus omnes corporeæ erant materiæ, densæ &
caducæ; hujus verò altera à corpore mole libera & moris nescia, hinc
est veluti particula quædam auræ divinæ, à quâ, tanquam è fonte, e-
bulliunt duæ illæ præcipuae facultates, Intellectus & Voluntas. in qui-
bus quam stupendus fuerit, & etiamnum est alissimus, effari nemini,
mirari verò omnibus datum. In intellectu quippe humano tantam
depsehendes varietatem, quanta est facierum diversitas. Hie ad no-
dos Logicorum gordios solvendos, in quibus alter *Talpæ* cæcior, so-
lertiâ quâdam *Oedipi* utitur; aliis *Ontologicas* & *Noologicas* subtili-
tates quasvis, acutissimo ingenio, altero cum vulpe vitrum extrinse-
cus lambente & circa corticem hærente, tangit. Iste in Mathesi, à
quâ tamen multi, licet imperite, abhorrent, naturam fautricem sen-
tit. Verbo dicam. Unus in Practicis excellit, alias in Theoreticis
planè divinus, ut, unde mira illa in intellectu humano oriatur
discrepanzia, non sine causâ, etiam cum admiratione, inquirete ha-
beas. Intellectus igitur ut & Voluntatis delineationem, post-
quam pro tenuitate ingenii (intellectu enim non planè obtuso o-
pus est, ad Intellectum intelligendum) publici juris facere de-
crevi, vestra, *Mecanates magni*, heic in frontispicio signare
volui nomina; in primis quidem T.æ Ampl. ni, Reverendissime
Praeful, hunc meum qualemcunq; conatum inscribere debui, ut
devotum animum erga Tuam Ampl. m testatum irem, cuius
insignem favorem in literatos & veros virtutum studiosos, fa-
ciem T.æ Ampl.;s licet nondum habeo, optimè novi. Inter
clien-

clientes profnde Tuos quin quoq; mihi aliquem adsignes locum,
dubitare nefas duco. Tibi etiam, dignitate pariter ac canitie
Admodum Reverende, & de Ecclesiâ Dei optimè merite Archis-
préposte, hæc submissa mente offero pagellas, spe indubitate,
ut me quoq; catalogo inseras eorum, quos promovendos velis;
quà de re haud ambigo, cùm benignum T.e Ad: Rev. Dig: tis
animum, in omnes literarum cultores jam ab annis unde-vi-
giati satis didicerim. Vobis itidem Lectoribus, ac Consistoriis
Assessoribus commendatissimis, hoc, quidquid est, sacrum esse
volui. Accipite ergò, in grati animi signum, Chartaceum hoc
munus, &c. si quid hæc, quod vobis placet, deprehendatis, id
à Zoili fratribus præstante immune; Sin minus, quæ est Vestra ze-
quanimitas, humani à me nil alienum putantes in melius inter-
pretamini. Quod reliquum est, vale diu ac feliciter, Reveren-
dissime presul, diæcessos nostræ illustre fidus & aureum fulcrum;
Inq; Tui tuorumq; æternam laudem ac memoriam, feliciter age!
Vige & Tu, Admod: Rev: Dn. Pastor, & post multos in Ecclesiâ
Dei, non sine ingenti fructu, exantatos labores, tandem senio-
fessus æternò fruere gaudiò! Valete pariter vos promotores beni-
gni, in Reiç; literariz & Ecclesiæ Dei emolumentum quàm diu-
sissimè vivite! Hoc optat ac yovet,

Reverendissimo Dn. Præsuli,

Tuz Ad: Rev. Dignitat̄

U: 6

Pl. Rev. Vest. Dignitatibus ac Claritatibus,

Ad officia & obsequia devoluta

MAG. FIORINUS.

P R O O E M I U M .

Icuti integros qui edunt tractatus, statim
in limine operis, nè lectorem in ignotâ
quasi viâ vagari permittant, plerumq;
instituti pariter ac Methodi rationem ex-
ponere solent; Ita si Ego, candide Lector,
pauca, quæ vel ad dissertatione hujus materiam, vel alias
ad præsens negotium facere videantur, in antecessum præ-
miseric, me abs re non facturum spero, quò apud C. L.
benigniorem invenerit censuram, hic qualiscunq; ingenii
mei fatus. Præstantissimam in amplissimo agro philosophico
doctrinam, post Dei ES intelligentiarum cognitionem,
in quantum illa è naturæ libro hauriri potest, judico scruti-
nium Animæ, humanæ ejusque facultatum. Quoniam er-
gò mihi, præmissis examinibus, unanimi Amplissimi Col-
legii philosophici consensu, disceptationem quandam, pro
bonoribus Academicis indipiscendis, conscribere, eamque
bonorum examini siccere concessum est, ES antea in Regio
hoc Athenæo, septennio illo, quo bic vixi, de animâ hu-
manâ, tam in statu separato, quam coniuncto, nec non
de ejus origine disputatum; eam materiam omisi; ES
facultates ejus primarias discursu quodam, ingenii speci-
men depositurus, ventilandas selegi; Argumentum non
inventione novum, sed ob insignem, cum in philosophia,
sum in Theologia utilitatem, tractatione planè dignum,

in Scholâ eisdem physicorum vulgarium, ac apud Ethicos
tractatum (nimis en. manca & jejuna est illa Ethica,
quæ absque hac doctrinâ prodiit) ait nibilo secius difficultate refertum, adeò ut, quibus antiqua Argumenta sor-
dent, etiam heic inveniant, in quo ingenium suum exer-
cere possint, ut nunc de materiae hujus jucunditate nibil
addam, qua tanta, ut sapientia nihil intellectione intel-
lectus, & investigatione voluntatis, fateantur omnes: ille
enim omnia intelligit, hæc optima vult. De cetero, in
tradendo hoc themate C. L. sicuti manuductoribus usus
sum, eorum quoque nomina inserui, ne vel laudi ipsorum
quidquam detraherem, vel aliena pro meis venditarem.
Scies etiam, quod adcuratius hæc, quæ promuntur, lima-
re in initio quidem constitui, sed turbulentia hæc incen-
dii tempora, unâ cum festinatione impedimentisque aliis, id
baud permittunt. veniam ergo legentium, si quæ minus
conciinnè apposita offenderint, me ultrò impetraturum con-
fido. Hæc præfatus, ad institutum venio, & solitum ex-
clamo Symbolon, MECUM JEHOVA FAVOR!

S. I.

Argumentum quodvis propositurus, primum istius ex-
istentiam, si è re est, probabit; frustra quippe de non
ente, cuius scientia nulla, disquiritur. brevissimas tamen
hoc in passu duco lineas, cum nulla vel exigua detur du-
bitandi causa, quæ hanc assertionem suspectam reddere
queat, nisi quis hominem, insignes has prærogatiwas ei de-
negando, in conditionem brutorū absurdè detrudere vellet.

Nam

Nam utut intellectus perfectissime scientia, voluntas omnimodae propensionis ad bonum, deplorando illo lapsu Adamitico, iacturam fecere, ipsa tamen naturalia (amissa enim illa dona, docentibus Theologis, fuere connaturalia) utpote sic immutabilia, mansere integra, quibus mediantibus totus homo, ut subjectum quod anima, ut subjectum quo mediatur, intelligit & vult. sed in re manifesta cur labore? Hisce proinde presuppositis, primum Intellectus, postea Voluntatis naturam videbimus.

S. I I.

Animo distinctam cognitionem primò omnium instillare solet ipsa definitio; quæ gemina est, *Nominis vel Rei*. Nominis definitio, voces examinans, absolvitur (α) Etymologiâ; sic Intellectus ab intelligendo originem trahere videtur, quod quasi intus legendo dicitur. (β) Homonymiâ. sumitur Intellectus vocabulum 1. *Impropriè* apud scriptores, ut e. lib. 8. etiam de brutis, intellectu planè destitutis, dicatur, c. 42. de 2. *Theologicè*; ita ante lapsum intellectus perfectâ notitia & summâ scientiâ, finitâ tamen gaudebat, post verò, tenebris dicitur obscuratus. 3. pro habitu primorum principiorum, qui Noologia seu intelligentia adpellari s'everat. 4. *pneumaticè*, pro immediatâ Spiritus affectione quodvis intelligibile, etiam absq; sensuum opera, cognoscente. 5. *Ethicè*, quatenus intellectus informandus est in virtutibus moralibus, quæ, quoad actum discretivum, sunt in intellectu, dictitante quod honestum vel turpe est. 6. *Physicè*, & quidem 1. pro ipsâ intellectione, quæ actus intelligendi seu operatio intellectus est, diciturque σόνης; vel 2. pro

intellectivâ animâ rationalis facultate; quam postremam acceptiōnem hic primerò attendimus. (γ) Synonymiā. dicitur intellectus, alio nomine meus ratio, hinc recta ratio: rectum intellectus iudicium; Græc: νόος, δύναμις &c. sicut definitio Nominis, sequitur Rei.

§. III.

InTELLECTUS est facultas animæ rationalis, ad omne intelligibile, quâ verum, cognoscendum ordinata. Hanc definitionem ex adcuratissimis philosophorum scriptis haustam, laudant brevitas concinna & perspicuitas non invenusta. conceptū convenientiæ diximus esse facultatem, quæ est quædā vis, habilitas seu aptitudine agendi, posita in secundâ Specie qualitatis, quâ p[ro]p[ri]e de agens aptum natum est, ut possit agere. &, si destinatur tueretur hâc facultate, non posset agere. Non proin facut. de nobis arridet illorum opinio, qui facultatis nomine intelligunt ipsam animam, quatenus operatur, ceu Magirus fecit: dicens, intellectum esse ipsam animâ essentiam, quæ apprehendit. Nam omnino aliud est anima agens, aliud facultas agendi in ipsâ animâ, cum quâ etiam essentialē identitatem nequaquam habet intellectus, qui de animâ prædicatur non quid. sitativè, anima est intellectus, sed qualitativè, anima est intelligens. Quod ulterius sic probatum imus: Cum anima in se spectata ad intellectiōnem (quemadmodum ad omnes alias actiones, quas edit) nimb. est indifferens, necesse ergo est, ut illa per ali- depot. quod ei superadditum ad hanc actionem determina- anima. netur; hoc cum facit intellectus, cum ab essentiâ ani-

animæ distinctum esse arguimus. Præterea, intelle-
cūm non esse ipsam animæ essentiam, patet ex
eo: quod nulla substantia, loquendo de creatâ,
est immediatum principium suarum operationum;
aliâs tantum accidentium apparatum substaniis fru-
strâ concessisset natura, si substantiæ per se actio-
nes suas proximè obire possent; potentia ergo, per
quam anima intelligit, non est ipsa anima. addo
etiam, quasi ex abundantî, realem actuum intellectus
ab animâ separationem, quæ realis distinctionis in-
dubius est character: potest enim intellectus, quam-
vis nou quoad actum primum, tamen quoad secun-
dum, ab animâ separari. concludimus proinde, in-
tellectum neque cum animâ, neque cum voluntate
esse confundendum; realiter namque cum & ab a-
nimâ, à quâ fluit, & à voluntate differre, contendim-
us, ab anima differt, ut accidens à suâ substantiâ,
quæ inter semper discrepantia intercedit realis; à vo- Anthr.
Sperl.
P. 113.
& seq.
luntate verò, ut accidens ab accidente, quæ iterum
realiter differunt; etenim quis non videt, potentiam
intelligendi longè diversam esse à potentia volendi,
quod tum operationum, tum objectorum intuitu,
constat. Id tamen nota; realiter differre hoc loco,
non est subiecto differre. etiam non solum realiter
differunt, quæ distinguuntur ut res & res, sed etiam
ea, quæ versè, citra mentis fictionem, differunt.

§. IV.

Porro diximus, intellectum esse facultatem animæ,
non sensitivæ, multò minus vegetativæ, sed ratio-
nalis; à quâ, tanquam causâ emanativâ, dimanat & fluit
intellectus, per naturalē quandam resultantiam. Hinc

negamus, intellectum esse virtutem eductam de potentia materiae; nec in suo esse aut operari dependere potest a corpore, ut a causa, sed est comes animae in gradu illo priori, quem participat cum intelligentiis sive substantiis a materia separatis. Quod si corpori, ut subiecto intentionis, inhereret intellectus,

*Meisn.
Pbilos.
sob. l. 1.
sect. 1.
qv. 3.*
tum, mortuo corpore, evanesceret; hoc cum non accidit, necesse est ut animam consequatur, & idem agnoscat receptaculum & subiectum radicale ante separationem animae a corpore, quod agnoscit post. Nec enim in homine moribundo intellectus tum primum a corpore resilit in animam, sed cum anima, in quam semper fuit, recedit. Nec obstat, animam non posse esse, & causam & subiectum intellectus. hoc quippe *ātonov* non est, intellectum, praecipue cum sit effectum a causa emanativa resultans, esse & ab anima, ut suam causam, & tamen in ea subiectivè terminari. evicto sic, intellectum a corpore non dependere, tamen vim & potentiam intellectivam corpori omnibusque illius partibus communicatam esse, exinde constat, quod omnes corporis partes animam sibi habeant communicatam; ergo etiam potentiam intelligendi, quem animam individuo passu comitur. Unde subtilitatem Magister, intellectum etiam esse in pedibus, assertare non dubitavit.

*Seal:
Exere:*

§. V.

*307.
f. 37.*
Verum, cum haec potentia intelligendi omnibus hominibus sit communis, animam enim omnes habent, non immixtò queritur: cur acierior sit illa in uno, quam in altero? ecquis non vider, hunc subtilissima quæque sine negotio apprehendere, alterum ve-

ro

ro vulgaria cum difficultate capere? scio equidem, omnes mihi uno quasi ore reposituros distinctionem, inter potentiam primam & secundam; illam quidem omnibus esse communem, hanc verò in subjectis variare: quod largimur. Sed quas ergò ob causas hæc potentia adeò est variabilis? Aliquid præstat hoc in casu natale solum: climatum enim differentiis id nemo facile negabit. Ita Baetia non tam sœcunda proventu ingeniorum, quām terra Attica. hinc omnes Baotii magis firmitati Nepos Cap. II.
corporū, quām ingenii acuminī servierant, exinde forte, quia scirent irritum esse illum laborem, quem suscepserant invitâ Minervâ. addo quoq; id, quod Amilius Probus de Thebanis sit, Illi genti plus inest virium, quām ingenii: & quis nescit ingenia bonum locorum quoque situs formare. Nonnihil etiam facit sanguis parentum, ex quo infans gignitur & nutritur, qui quò subtilior, eò vegetiores, quò crassior, eò debiliores reddit Spiritus, intellectivam potentiam, vel facilitantes, vel impedientes. Et si dicamus, fortes creari fortibus, ut sonat tritum, cùs non perpetuò veriverbiū; cur non licebit dicere, ingeniosos creari ingeniosos. Multum quoq; confert hominis temperamentum, quod si fuerit bonum & quatuor Elementorum mistione congruum, dubium non est, quin facultatem intelligendi promovendo adjuvet, sicut è contra, si fuerit pravum, vel usum rationis planè tollit, ut in phrenesi laborantibus videre est; vel illum labefactat, superfluis & corruptis humoribus stomacho in domicilium intellectus remeantibus. Sed redeamus ad definitionis àravoir.

Obiectum intellectus dedimus geminum, *Materiale* & *formale*. Illud diximus esse omne intelligibile. Angustos en. intra cancellos coarctari nequaquam potest, ut sit peculiaris quædam res, sed & latissimè se diffundens, adeò ut, sive sint materialia, sive immaterialia, sive substantia, sive accidentis, sive universale, sive singulare, hoc totum sub jurisdictionis faciat intellectus, qui nihil relinquit intactum, sed omnia, non quidem simul, sed successivè, seu supra, seu circa, seu infra se, adcuratè mentis indagine scrutatur, rimatur, contemplatur. Non tamen existimet aliquis nos statuere, intellectum actu omnia intelligere, sed loquimur de potestate: habet enim intellectus hanc potentiam & aptitudinem, ut possit cognoscere; quod verò actu non cognoscat, id ex accidenti contingit, quis phantasmate, quo indiget, sèpissimè caret. quoniam jam intellectus aptus natus est ad omnia intelligendum, manifestum est, eum quoque intelligere seipsum, quæ cognitione apud auctores reflexa adpellari sivevit; direc^rius P. m. 117. ctè namque intellectus intelligit res alias, seipsum autem non nisi reflexè. interim hoc observandum, objectum intellectus, quantumvis amplissimum non tamen esse infinitum.

Sed hic antiqua, & satis agitata, quæstio paucis ventilanda occurrit, cognoscat intellectus singularia, nec ne? Conf. Vulgo dici solet: sensus est singularium, intellectus universalium: hinc non pauci cognitionem singularium ab intellectu removerunt, verum, quod pa-

et illorum dicam, absque ullâ prægnanti causâ. Nam
licet intellectus dicatur esse universalium, non mox
ei denegatur cognitio singularium; nec enim addi-
tur vox solùm. quando verò intellectus dicitur esse uni-
versalium, sciendum hoc fieri ideo: quoniam, cum
sensus non altius, quam ad singularium cognitionem
ascendat, intellectus etiam usque ad universalium pe-
netrat notitiam: adeò ut dicendum, sensum singularia
tantum, intellectum & singularia & universalia co-
gnoscere. Deinde hæc regula quoque firmiter te-
nenda, quod quidquid perfectionis inferioribus facul-
tatis insit, id etiam in superioribus reperitur. At
cum sensus singularis cognoscat, id multò magis de
intellectu, sensum multis parasangis supersante, asse-
rendum. præterea, si sensui circa cognitionem singu-
larium errare contingat, intellectus ad errorem istum
corrigendum pronus deprehenditur; quod non fieret,
si à cognitione singularium planè esset alienus. taceo,
quod Deum rem certè singularissimam aliquo modo, so-
lem etiam speciem monadicam, cognoscat intellectus. &
quomodo, quæso hic, mediante abstractione, formaret
sibi universalia, nisi prius cognitione singularium fuerit
imbutus? Ex illorum en. collatione elicit universalia. Sta-
tuimus proinde, intellectū non solùm singularia habe-
re pro objecto, sed etiam ea prius, loquendo de priorita-
te temporis & cognitione confusa, quam universalia, co-
gnoscere; licet, quoad distinctam cognitionem, noti-
tia universalium prior est. singulare, nisi præcognito
universaliter; perfectè quoad essentiam, principia, cau-
sus omnes, propriasque affectiones, non comprehen-
ditur.

§. VIII.

Obiecti formalis ratio exponitur voce verum, intellectus en. res omnes, ut veritatem densâ nebula involutâ eruat, pertractat: in ejus en. sacra adyta penetrare, dicente alicubi Sperlingio, optimi quique assiduis silis: laborant nisi bus, ut verum in mente, verum in ore, vep: 89. rum in opere habeant. Et, si omnes malunt domi sue habere Aug: panem, quam mures; quis in domo intellectus sui postius non optabit verum, quam falsum, veritas etenim I II. c. 16 de Cip. Dei. panis est intellectum reficiens, eique pabulum subministrans; ideo Plato iubet philosophum esse θεογενής ἢ θείας, scilicet venatorem veritatis, nam bonorum ut ut optabilium numero sint plurima, nescio tamen an quidquam, homini ad intellectualem vitam nato, gratius esse possit veritatis cognitione, pro qua obtinendā & defendendā, pugnant literati, laborant docti, certant eruditi. hujus quippe iacturam si feceris, actum est, illicet, periisti.

§. IX.

Quæreres fortè heic cur veritatis cognitio inventu ad-
quod sit difficultas? Communis est Philosophorum etiam clarissimorum querela, veritatem in profundo latitate puto, & intellectum nostrum ad illius cognitionem instar nycticoracis, solem intueri non valentis, caligare. ast, causa hujus difficultatis non omnibus eadem, alij rebus ipsis hanc adscriptere difficultatem, quodcum eae, quæ tales, intellectum ingredi haud que-
Metapb. ant, ei species ad cognitionem necessarias non im-
Bartho; primant. alij veritatem, quæ, juxta maximam Meta-
cap. 3. phycorum, est unica saltēm, non ita obviam esse, fal-
sita

sitatem verò, utpote multiplicem, omnibus patere dicunt. *Alg.*, inter intellectum nostrum & res intelligibles nullam aut exiguum esse proportionem, prætendunt, quarum quædam propter suam excellentiam, quædam propter nimiam tenuitatem, ab intellectu non apprehendantur. Nos præcipue intellectui, labore protoplastorum obscurato ac spississimâ ignorantia involuto, hanc in vestiganda veritatis difficultatem tributum imus, vitia tamen hominum, quæ apud *From.* ^{P. m.} *mium* in hanc questionem recensita vide, non excludentes. nihil etenim frequentius multorum ingenii, quam præconceptis indulgere opinionibus, veritatem semper captare, raro capere, hæc si leponerentur, veritas, altercatione sæpè amitti solita, non adeò lateret. Nec sicco, ut ajunt, pede præteream dictum Senecæ, dicentis: *Non dum veritas occupata, multum etiam futurum relictum est.* voluit namq; æterna benignitas, ut posterior dies sit prioris Magister. Sub verò hujus difficultatis prætextu sicuti locordiaz dediti nullum inventiunt patrocinium, ita eadem illustribus ingenii calcar addit, ad eruendam illarum rerum certitudinem, quas nos scire & Deus voluit & nostra interest. sumus, ^{prob} dolor! omnino à justissimo iudice, teste Danhay. ad multarum rerum ignorantiam quasi damnati; in his ergo discendi tempus consumere, est tempus & oleum perdere, frustra namq; cotem ingenii novacula acues, ad penetrandum id, cui intelligendo prorsus impar es.

S. X.

Ultimò in definitione indigitatur finis, nimicum quod ordinatus sit intellectus ad cognoscendum, hoc est, res, mediantibus illarum speciebus, absq; ullā

Lib. 7.

^{nat:}
^{bis. c. 31}

in Pro.
am. id.
ee boni
disput.

materiā apprehensis, intelligere, quod sit beneficio triplis mentis operationis, utpote apprehensionis simplicium, compositionis ac divisionis, nec non illationis. Intellectus namque non tantum cognoscit, quod etiam de animantibus rationis expertibus dicitur, quæ suos, licet cognitione naturali & sensuali, cognoscunt fines, sed & iudicat & disponit, unde controversialium philosophicarum judex audit, ad eum collimatos finem, ut verum à falso dijudicet discernatque.

S. XI.

Definitionem intellectus, cum εξηγήσει, hic usq; pro re natā exposuimus, nunc videamus ejus divisionem. Dividi ergo solet, primō in Theoreticum & practicum. quanquam intellectus, quoad suum esse, unus tantum est, ob varietatem tamen respectuum aliis atque aliis appellatur: præcipue, intuitu objecti & finis, dispescitur in Speculativum, versantem circa nudam rerum contemplationem, & habentem pro fine ultimo cognitionem, quā adquisitā, perfunditus est hic intellectus suo officio; & activum, in rebus agendis occupatum, cuius finis est ex cognitione operari, planè eodē modo, quo unus habitus Theoreticus, alter praticus denominari solet. Per intellectum itaq; τέρπετον, cum insigni alias Philosopho Sennerto, cuius opera in Argumento hoc enucleando, nec fateri pudet, quoq; adjutus sum, voluntatem intelligere non possumus. Nam licet fatemur, practicum intellectum majorem habere affinitatem cum voluntate, quam Theoreticum, non tamen coincidunt; quia tum, præter potentiarum distinctiarum confusionem, una facultas contineat alteram, quod absurdum. diversa quoq; hic cerne-
re li-

re licet effecta: Voluntas, ut postmodum dicetur, circa cognitæ rei appetitionem vel aversationem occupata est; Intellectus verò suam exerit vim delibera-
rando & consultando, nihilq; aliud est, quam, ut appo-
site loquitur Magirus, quo quid bonum quidve malum, p. 658.
quid prosequendum, quidve fugiendum sit, novimus.
Hinc constat, quod Intellectus practicus à Theoretico, non
realiter, sed tantum ratione ratiocinata, differat. Nam i-
dem ille intellectus, quatenus circa intelligibilia oc-
cupatur, Theoreticus dicitur; quatenus circa agibilia, Pra-
cticus.

§. XII.

Secundo, in agentem & patientem dividitur intellectus.
Nescio quas miras, circa hanc divisionem, nec tebant
tricas philosophi præsertim antiquiores, alii agentem in-
tellectum planè tollendo, alii ponendo quidem, sed per-
peram interpretando. qui tollebant, superfluum eum
esse clamitabant, dicentes, omnia, quæ tribuun-
tur agenti, etiam patienti intellectui competere, & que
plura in sua sententia patrocinium conglomerabant. vide Sen-
nert: de bac
multi vicissim eorum, qui intellectum agentem pone-
bant, cum vel de Deo, vel de Angelo quopiam homini re-
assidente, exposuere. Res difficultate quidem non
caret, neutrum tamen horum admittendum. Non
prius; quia tanta est intellectus agentis necessitas, ut sine
illo nulla fieret intellectio. Objecta enim pleraq; sunt
materialia, facultas verò intellectiva, omnis materie
immunis, non potest illa intelligere, nisi, remotis ma-
terialibus obstaculis, intellectui reddantur propria-
nata. Deinde, præcipuum objectum est universale, id
autem actu rebus non inest; necessariò ergò requiritur,
ut in intellectu sit vis quædam, quæ conferendo inter

se singularia per abstractionem efficiat universale, hoc cum intellectus agens facit, de ipsius necessitate quis amplius dubitabit? Non posterius; quia specierū intelligibilium naturalis confabricatio, quas præparat intellectus Agens, immediatè non à Deo vel Angelo aliquo, sed à facultate intellectivâ prædit, indidit enim Deus in primâ creatione intellectui hūano hanc agendi vim, ut hodie ministerio cuiusdā Angeli id efficere è re non habeat.

§. XIII.

Necessitate intellectus Agentis breviter ostensā, ejus officium nunc intueamur. Est ergo intellectus agentis officium, species intelligibiles conficere, que qualitates Spiritales sunt, è phantasmate, operâ intellectus agentis, producta & à patiente recepta, res ipsas anima representantes, quarum beneficio ex potestate intelligibilibus actu intelligibilia facit. Rem ita enodaram habes: materialia intelligibilia, antequam abstrahantur & purificentur à conditionibus materialibus, sunt tantum potestate intelligibilia; cum vero intellectus agens præparata & purificata hæc materialia tradit intellectui passibili, facit illa actu intelligibilia, hoc est, ut actu ipso intellectus, patiens ea cognoscat. Per analogiam totum negotium, ab Aristotele ejusq; interpretibus, hunc in modum declaratur: Colores in tenebris latitantes potestate solum visibles sunt, accedente verò lumine solis, actu visibles fiunt; pari modo intellectus agens res intelligibiles irradiat, & suo quasi fulgore collustrat, ut quod ante potestate erat intelligibile, nunc actu intelligatur. Nec solum objecta illuminare intellectus facientis proprium est, sed & patienti speciem intelligibilem, quæ expressa ex esse refert phantasmata, ipsumq; intelligenti actu, imprimere.

§. XIV.

Sper-
ling
anthro;
p. 149.

adi-
hanc in
rem
Magi-
rum.

Patentis intellectus conditio est, species intelligibiles ab intellectu agente factas, recipere ac disjdicare. est hujus intellectus triplex status; vel potentialis, ante adquisitam scientiam, cum in potentia tantum ad res intelligibiles cognoscendas est; vel habitualis, post adeptam notitiam, quando scilicet species intelligibilibus gaudet, actu tamen non intelligit, attamen potest, quodocunque lubet; vel actualis, dum jam operatur & actu intelligit. Hic intellectus formaliter intelligens est; huic enim notiones intelligibiles imprimuntur, huic intellectio, ut subiecto, inest. *agens* *se nescit*, verò intellectus, quamvis producat species, non tam recipit, & proinde non dicitur intelligens, nisi intellectus effectivè; & licet dicatur patiens, est tamen suo modo quoque *agens*, respectu quidem obiecti est potentia *passiva*, respectu autem intellectus, est & *activa* edendo, & *passiva* recipiendo intellectuonem. Tandem sciendum, per agentem & patientem intellectum non indigitari diversas potentias, sed tantum ratione modi agendi distinctè concipi. idem enim numero intellectus est, *Agens* dictus, quatenus notiones intelligibiles fabricat; *Patiens* quatenus fabricatas recipit.

S. XV.

Utrum intellectus sit pura potentia? N.

Agentium qui stant à partibus, subsidium queruntur in dicto Aristotelis, intellectum rosa tabula similem esse dicentis, in qua scriptum nihil dum est, etis inscribi quidvis potest; sed frustra. Nam, præterquam quod de habitibus connotatis, tam Theoreticis, quam practicis, quos

passim

passim apud auctores numero satis longo enumera-
tos habes, actum esset, etiam falsitatis insimulatur
hoc Aristotelicum. Sacer codex non uno in loco
habituum istorum mentionem facit, præcipue Rom: 1.
& 2. cap. Quanquam enim hoc concedimus, quod in-
fans recens natus connata illa principia actu non in-
telligat, quam primum tamen nuda verba & simpli-
ces terminos apprehendere potest, & ratio in homi-
ne se exerit, fieri nequit, quin solâ naturâ sine præ-
ceptore, veritatemistarum propositionum, cognoscat,
confer Horneium in phil. mor. pag. 136. & seq.

S. XVI.

An intellectus Libertatis subjectum sit? Neg. D.

NON de libertatis in rebus terrenis existentiâ pro-
bandâ, hâc vice, solliciti sumus, hoc namque ma-
nifestum; sed de ejus subiecto, non quidem generali,
naturâ intelligenti, vel totali, homine corpore & ani-
mâ constante, sed principali, sit ne illud intellectus,
nec ne? Resp. intellectum non esse primarium sub-
jectum libertatis, nec formaliter liberum, satis pa-
tet; cum gemino necessitatis jugo sit subiectus,
(a) contrarietatis seu quoad specificationem actuum: ne-
cessariò enim intellectus assentitur rei veræ & dissen-
tit à falsa, obiecti namq; claritate & evidentiâ ita cogi-
tur intellectus, ut à vero dissentire, & falso assentire,
si maximè vellet, non posset, si vero res planè sit ob-
scura, actionem suspendit, (β) contradictionis seu quoad
exercitium: intellectus quippe, accedente voluntate,
necessariò rem hanc vel illam considerat, vel non
considerat, v. g. si voluntas vult intelligere sei-
plam, ad eam intelligendam necessariò & non libe-

rē determinatur Intellectus. Nec est intellectus libertatis subjectum seu secundarium seu radicale, si is accipiatur positivè, ut loquitur Strateman. hoc est, si intellectus putetur esse causa vel principium libertatis, etenim, quod res aliqua actu appetatur, non ab intellectu appetibile proponente, sed à sola voluntate provenit. potest tamen intellectus radix libertatis dici, voce intellectus negativè acceptā: nullam posse esse libertatem, ubi nullus est intellectus, quia voluntas velle non potest, nisi quod ab intellectu sit cognitum. undē philosophorum regula: Nihil est volitum, nisi prius sit cognitum. Satis de intellectu.

S. XVII.

Lustratā hactenus, quantum ingenio nostro adseri potuimus, naturā Intellectus, ad alteram primariam hominis facultatem, Voluntatem dictam, accedamus, ejus essentiam paucis visuri. Voluntas, cuius θύμος est velle, præterquam quod philologicè significat affectionem seu favorem, accipitur i. Theologicè, quā in statu innocentiae, erat ad bonum propria, sicut nunc ad mala. 2. Pneumaticè, pro affectione spiritus mediata, quā appetibilia ab intellectu præcognita vult. 3. Ethicè, quatenus habitu virtutis est imbuenda. 4. Physicè alteram animæ rationalis primariam facultatem denotat, quam postrem acceptionem præprimis hic observatam volvimus. Pro terminis & quipollentibus usurpari solē appetitus rationalis, animi nostri sententia, animus. Græc: τέλημα, βέλησις &c.

S. XVIII.

Definitione nominali præmissâ, realē exhibebimus,

Voluntas est facultas animae rationalis, ad bonum appetendū & malum fugiendū ordinata. Genus agnoscit idem, quod intellectus, facultatem nimirum; quæ omnino est aliquid accidentale, realiter ab anima & intellectu distinctum; dicitur quoque facultas anima rationalis, nam nec in anima vegetativa vel sensitiva, sed solum in rationali, à quā voluntas, tanquam è scaturiente, propullulat, sedem suam habet. Hinc displicescit, quod solus homo inter omnia animalia, propriè loquendo, hanc facultate gaudet; nam qui brutis aliquid voluntarium tribuunt, verbo hoc abutuntur, & voluntarium cum sponte, quæ tamen irodvraματα non sunt, confundunt.

§. XIX.

Horn.
Phi.
mor.
p. 181.
& seq.

*V*oluntatis materia circa quam, est tam bonum quam malum. quanquam, vi vocis, propriè id volumus, quod appetimus, & actus volendi pro objecto habet tantum bonum, sicut actus nolendi malum; circa utrumque tamen, licet diversimodè, occupatur voluntas, adeò ut hæc in totâ suâ latitudine considerata, & bonum & malum pro objecto agnoscat, illud appetendo, hoc fugiendo: et si voluntas circa malum, saltem ut illud avertat declinetque, occupata sit, erit omnino eo ipso, si non alio respectu, ejus objectu: quapropter inter voluntatis objectum materiale & formale distingvete solent. illud esse & bonum & malum, hoc bonum tantum, non quod omne appetibile revera bonum sit, sed quod voluntas nihil appetit, quod non ὄντως vel Φαινομένως tale sit.

§. XX.

*C*ontra hanc assertiōnē disputarunt olim Scotus & Occamus, statuentes, etiam voluntatem malum, quæ,

quà tale, appetere. Verùm, quamvis ultrò & ambabus,
ut dicunt, manibus largimur, voluntatem malum ap-
petere, non tamen quà tale, seu sub ratione mali, sed
sub ratione boni, & cātenus, quatenus speciem boni
mentitur, etenim malum corruptit & destruit, volun-
tas autem, sicut res aliae, sui destructionem aversatur;
proinde malum, quà malum, appetere non potest, sed
omne appetibile erit, vel reverā bonum, vel apparen̄ bonum,
vel cum bono aliquo saltem apparente conjunctum. &
hēc est triplex illa appetibilitatis ratio. Causa verò, cur
malum sub p̄textu boni appetat voluntas, & à recto Sperl.
eramite discedat, est ingens illa post lapsum intellectus Anthon.
obscuratio & cæcitas, sæpè malum pro bono apprehen- p. 217.
dantis, cuius pravum judicium voluntas veluti subse-
qua comitatur. altera est, quod voluntas nimis laxas
habens concedit appetitui sensitivo, in quem impe-
gium exercere & debet & potest. his adjunge Dia-
boli astutiam, carnis infirmitatem, prava sodali-
tia, occasionses & illecebras alias.

S. XXI.

An impossibile quoque voluntatis objectum sit? Aff:

Quanquam stultorum est, velle absolute impossibile,
multi tamen voluerē & etiamnum hodiē volune-
xāta rī impossibilia. Sancti patres (licet hāc in re non tam
culpandi, quàm excusandi) quo pacto trinū esset unum,
& unum trinū, cæcæ rationis scrutinio indagare volue-
yunt. & ego certè crediderim, multos velle volatu ad so-
lem pergere, si tutò inde redire liceret, & vexatissi-
mum illud, num sol intrinsecè vel effectivè tantūm calidus sit?
solvere; etiam extra cælum tendere, & de aquis supra-
caelis certam notitiam secum reportare, hāc for-

et curiosi nonnulli voluerunt, ast voti compotes si-
ri vix potuerunt. ratio cur voluntas interdum ea, quæ
consequi non possumus, vult, est juxta Magirum hæc:
p. 664. quia voluntas sequitur intellectum, qui multo, quæ fieri non
possunt, intelligit, & propterea voluntas etiam ea expedit; ut
esse uno tempore Roma & Lutetia. licet hoc non tam vo-
luntatis, quæ cum ratione conjuncta esse debet, sed
inordinati cujusdam appetitus esse videatur. hæc de
Voluntatis objecto.

S. XXII.

An voluntatis libertas sit peculiaris facultas voluntati con-
tradicincta? N.

Libertatem voluntati, non intellectui, competere,
cum jam è §. 16. certum sit, non tamen existimandum. libertatem peculiarem constituere potentiam (actus
Friedl. enim, aut habitus, non est) sed ratione saltem, non re à
In loc. voluntate differre; mentis namque beneficio volun-
de lib. tatem quasi quoddam compositum concipimus, suo
arbitr. constans materiali seu potentia, suo item formali seu Li-
bertate. unde si utrumque combinetur, Voluntas ni-
hil aliud est, quam facultas libera. Libertas quippe ra-
Meisn. tione è via, est ipsa voluntas, ratione è via, est vo-
in luntatis perfectio, & hinc est quod vocabulis etiam
Anthr. distinguntur, nec dicatur libertas est voluntas, vel
contra, sed libertas est voluntatis, non tamen tertia
inhomine facultas.

S. XXIII.

Num omnis error voluntatis presupponat errorem intellectus? N.

Ad hujus questionis decisionem, præciendum, Vo-
luntatē à judicio intellectus practici, quæ actus, elici-
to, nunquam, imò quæ actus imperato, necessariò non
de.

determinari: hinc omnes, qui istam voluntatis determinationē à judicio intellectus negant, in negantium quoque castra, circa hanc quæstionem, transeunt; & quidem recte. Homines enim sèpissimè id agunt, quod malum esse optimè sciunt. V. g. illicitum concubitum libidinosi, propter voluptatem, quam rei venereæ inesse falso sibi persuadent, sèpè affectant, quamvis nullus error intellectus in judicando præcesserit. ex lege enim Dei sciunt sibi præscriptum: *Eunu-
chi Att.*
Non mæcaberis. Unde Terentianus Phædria amore in *Prim.
sanus exclamat: prudens, sciens, virus, vidensque pereo. scen.*
Hoc tamen dicit clariss. Hornej. in phil. moral. *Plerūq; Prim.*
fieri, ut errorem voluntatis precedat ad minimum ignorantia p. 208.
interpretativa, id est, inconsiderantia seu inadvertentia, ut
ita loqui liceat, intellectus: *Nam et si sciat quis, id esse ma-
lum, quod vult, tamen non considerat, aut certè non tam*
diligenter & anxiè recogitat, ut debuerat, plura videre
possis apud citatum authorem.

§. XXIV.

Utrum in voluntatem hominis agant astra? N.
SPerlingius, circa hujus quæstionis enodationem, di-
stingvit inter influxū directum & indirectum, nec non *Instit.*
inter influxum necessitatem & inclinantem, priorem imo *Phys.*
probat, posteriorem admittit. Varias equidem atque p. m.
stupendas virtutes corporibus cælestibus, qui in scho- 490.
lā Astrologorum vel parùm edocitus est, inesse novit;
verum in voluntatem hominis astra agere, & ad illius
actiones suo influxu determinativè concurrere, hoc
constanter negamus. Nam quidquid ordinariè ex
impressione siderum in sublunari mundo evenit, id
in actionibus merè naturalibus contingit; voluntatis

verò actiones, ut electio & volitio, naturales non sunt, sed morales, liberæ & contingentes: proinde ab influxu astrorum non pendent. hominis actiones, in quantum naturales, eatenus quidem astrorum imperium non planè recusant; humane verò actiones stellarum dominum nequaquam agnoscunt. Præterea, si in voluntatem hominis stellarum cho-ro concessa esset potestas, cogeret eam, quæ quoad etius elicitos coactionem omnem repudiat. Ultimò hoc addo, quod cum voluntas eligeret malum (si electio illa à motibus stellarum esset) sequeretur, stellas per se esse causas malarum actionum, adeoque in hominum perniciem creatas: quod absit ut cre-
Exc. 4. atori tribuamus. Concludo ergò cum Libenth: *Astra*
gv. 4. quidem agere in hec inferiora, verùm tantum in corpora &
ex quatuor elementis composita, non verò in spiritualia, ut
est nostra voluntas, in illam enim nullam habet vim, vel ad
agendum vel cogendum, siquidem eorum operatio non potest
exercere se ultra eorum esse. Tantum.

MANTISSA.

Notionalibus nimis diu inherentes, studiis suis pa-
rūm consulunt.

Sophista quamvis acutissimus videri velit, bonus tamen disputator non est, meta enim ad quam collimat est falsum. Etiam sicut in doctrinā Suppositionum, Exponibilium, & Modalium, apud Logicos, plerumque ludi-
tur, ita alto supercilio ea contemnenda non est.

Cælum Empyréum Sanctorum non est ens aliquod creatum sed præparatum; & proinde, non nisi indire-
cte & per digressionem, de eo agi potest in physicis.

Bellum potius indigenæ, quam exteraneo, duci est
committendum. *Móra τῷ Θεῷ δόξα.*

Ad Pereximium Philosophie Candidatum;

DN. MAGNUM FIORINUM,
Pro Grado in eadem Facultate solerter disputaturum, amicum dilectum, & ex eadem Smolandorum parochia Annerstad opus oxögios.

Qui cupit illustris fieri magnusque videri,
Insuper esse Deo terrigenisque placens;
Hoc tria servabit cunctis dum vixerit annis,
Esse pius, in studiis sedulitate, probum;
Quae quia settatus fueras, doctissime MAGNE,
A pueris, igitur Tu quoque MAGNUS eris!

L. Mq;

ENEVALD. SVEN. Q. G. A.
S. S. Th. Doct. P. P. P.

In Virum eruditionis & modestia edecumata;

DN. MAGNUM FIORINUM, Wexioniæ-Smolandum;
De Intellectu & Voluntate exercitationem limatissimam, pro consequendis Magisterii Philosophici privilegiis a se elaboratam,
e Cathedrâ Academicâ solerter propugnantem.

Quid sit sibi felicium
Selectioris artis,
Emunctioris ignis,
Cordisque rectioris,
Haud ille humi recondit,
Haud obruit tenebris,
Qui lance pendit æqvâ,
Mens qualis & Voluntas,
Hominis simul supremæ,
Reliquis & hæ priores
Vires, suâ æstimandæ
Sic indole atque venâ.
FIORINE; sanctioris
Sapientiae satelles,
Sophiæ probationis
Future mox Magister;
Nou ergo tot labores,

Tantam molestiarum
Vis devorasse molem,
Frusta vel absque lucro:
Ostendis at politum,
Mentis vel hinc acumen,
Animique grande lumen,
Quod nil putes acumen,
Hoc mentis atque lumen,
Ni Mens & hinc Voluntas,
Quid sint, quid insit ipsis,
Sic pandat illa vena
Mentis tuæ perita,
Sic pingat illa erena
Svadæ tuæ polita;
Cunctis ut hinc patescat,
Quid Mens sit & Voluntas,

Populari amantissimoq; affectu scriptis
PETRUS LAURÆGGHIUS.

Solida Eruditione & morum venustate claro Juveni,

DN. MAGNO FIORINO,

Philos. Candidato dignissimo, amico suo singulariter dilecto,
& nunc pro gradu Magisterii ingeniose disputanti, gratula-
bundus hæc pauca adjecte :

Quâ te laude canam, FIORINE, ô docte satelles
Musarum, Aboicis concelebrande chorè.
Ingenii specimen toutes qui ponere certas
Ut tibi Pierides nomina clara ferant,
Perge velut pergis doctis pallescere chartis,
Et capie scicelidum premia digna manus.
Te salvere novis titulis jubet ordo sophorum,
Et dignum patriis usibus, euge, probat.

JOH. FLACHSENIUS,
Math. Prof. Ord.

Q uisquis aut scelere, aut projectâ morum & vitæ licentiâ clarus
est, ille profectò plus quâm ignobilis est. Qvis enim non malit
obscurum, id est nullum i[n]habere nomen, quâm cum Theriste & Cyclo-
pibus celebrari? Sed omnia adsunt bona quempenes est virius, qui scil.
pro chartis & aleâ in optimorum librorum lectione animum occupa-
tum habet, cumque verè bonis & perpetuis ornamentis sicconde-
rat, ut, inter maximas licet flâmas & incendii ruinas constitutus, cum
Bianco tamen exclamare possit : Omnia sua secum portare. Qvod au-
tem Tu, p[ro]eximie Dn. Candidate, hæc semper peryolueris, id sanè Di-
sputatio tua, pro Magisterii honoribus neroyosè conscripta, luculen-
ter ostendit. Eja! gratulor, gratulor, inquam, Tibi, quod eam exer-
ciisti artem, quâ semper armatus, præsidium amicis, opem alienis, sa-
lutem periclitantibus, invidis verò & inimicis metum & terrorem
adfers. Deum proinde calidis veneror suspiciis ut velit te ab omni ma-
lo immunem praestare, in ecclesia Reiq; publicæ literariæ emolumen-
tum, & familiæ tuæ singulare decus & ornamentum. Te Deus roboret
& confirmet, ut salvus felixque in plures annos vivere queas!

Ita p[ro]ex. Dn. Cand. subito licet, gratulabundus
tamen vorro

P. LACONIUS.